

Öğretmenlik Meslek Eğitiminde Müzik Kullanımı: Kişisel Bir Tecrübe

Using Music in Teaching Professional Education: A Personal Experience

Mehmet Kamil COŞKUN¹

Makale Türü: Derleme

Başvuru Tarihi: 07.04.2021

Kabul Tarihi: 14.06.2021

Atf İçin: Coşkun, M. Kamil (2021). Öğretmenlik meslek eğitiminde müzik kullanımı: Kişisel bir tecrübe.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD), 1(1), 42-57.

ÖZ: Tarih boyunca insanlığın, temel ihtiyaçlarını karşılayacak yapıların yanında, eğlence ve eğitim amaçlı sanat eserleri de ürettiği görülmektedir. Başlıca sanat eserlerinden birisi olan müziğin eğitim amaçlı kullanılmasının oldukça yaygın bir durum olduğu söylenebilir. Bu araştırmanın amacı, öğretmenlik gibi doğrudan insanın gelişimine yönelik bir mesleğin icracısı olacak öğretmen adaylarının, öğretmenlik meslek eğitimi derslerinde müzikal unsurların kullanımının imkanı ve hasıl ettiği faydaları ortaya koymaktır. Bu amaçla, öğretmen adaylarına yönelik yürütülen Pedagojik Formasyon Sertifika Programı kapsamında yazar tarafından birkaç defa verilen Rehberlik dersine ait konuların işlenişinde yaşanan bireysel kişisel tecrübenin detayları ortaya konmuştur. Bu kapsamda ilgili dersin ilk bölümünü oluşturan; Rehberliğin Tanımı, Rehberliğin Amacı, Rehberlik ve Öğretim, Rehberliğin Toplumsal Temelleri, Rehberliğin Psikolojik Temelleri gibi konuların içeriğini pekiştiren, anlamını güçlendiren, aynı zamanda öğrencilerin repertuarına çok yabancı olmayan şarkı, türkü, ezgi, nefes ve deyiş niteliğindeki müzik parçalarına örnekler verilmiştir. Yaşanan kişisel deneyim sonucunda, öğretmenlik mesleği eğitimi konularının içeriğini çağrıştıran ve pekiştiren müzik parçalarının rahatlıkla bulunabileceği, dersin öğretim elemanı tarafından sınıf ortamında canlı olarak icra edilen müzik eşliğinde anlatılan konulara öğrencilerin yöneliminin arttığı -somut veriler olmasa da- kişisel olarak gözlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, Müzik, Öğretmenlik Meslek Eğitimi

ABSTRACT: Throughout history, it is seen that humanity has produced works of art for entertainment and educational purposes as well as works that will meet their basic needs. It can be said that it is quite common to use music, which is one of the main works of art, for educational purposes. The purpose of this study is to reveal the possibility and the benefits of using musical elements in teacher vocational education lessons for teacher candidates who will be directly executing a profession for human development, such as teaching. For this purpose, the details of the individual practical experience experienced in the teaching of the subjects of the Psychological Counseling and Guidance course given by the author several times within the scope of the

¹ Prof. Dr. / Ankara Hacı Bayram Üniversitesi / İslami İlimler Fakültesi / kamil.coskun@hbv.edu.tr / 0000-0002-5669-2777

Pedagogical Formation Certificate Program conducted for prospective teachers were presented. In this context, the first part of the related course; examples of music pieces that reinforce the content of subjects such as the Definition of Guidance, Purpose of Guidance, Guidance and Instruction, Social Foundations of Guidance, Psychological Foundations of Guidance and at the same time are not unfamiliar with the students' repertoire. As a result of the practical experience, it was observed that music pieces that evoke and reinforce the content of the teaching professional education can be easily found, and the students' commitment to the subjects taught with the music performed live by the instructor in the classroom environment increased.

Keywords: Education, Music, Teaching Professional Training

1. GİRİŞ

Sanatın temel unsurlarından olan müzik, tarih boyunca insanların beşerî, siyasi veya pedagojik amaçlarla kullanageldikleri güçlü bir araç olmuştur. Toplumlar müziği bazen bir iyileştirme, bazen bir motivasyon aracı olarak kullandıkları gibi, bu ritimli ses ve söz sanatının güçlü bir eğitim enstrümanı olarak kullanıldığı da görülmüştür. Müziğin bu yaygın kullanımı ve kuvvetli etkisinde, kendi yapısındaki özellikleri kadar, insan tabiatının yaratılışından gelen armonik eğilimin de önemli rolü olduğu söylenebilir.

Modern zamanlarda müzik, çocuk eğitiminde başvurulan önemli bir araç olsa da, genelde yetişkin eğitiminde, özelde öğretmenlik meslek eğitiminde kullanıldığı bilgisine pek rastlanılmamaktadır. Bu makalede öğretmenlik meslek eğitimi dersleri sırasında, konuları pekiştiren müzik parçalarının kullanımıyla ilgili yaşanan mesleki tecrübe anlatılmaya çalışılmıştır.

Müzik kendine has bir duygu durum oluşturma gücüne sahiptir. İnsanın anlık duygu haline uygun müzik eserlerine yönelmesi, hüznün ve sevinçli olduğu anlarda kendince bu durumu anlamlandırarak müzikleri dinlemeyi istemesi müziğin kendine has psikolojik etkileşiminin sonucudur. Bu etkileşim gücünü genel olarak eğitim alanına, özel olarak öğretmenlik meslek eğitimi alanına taşımak, öğretmenlik eğitiminin etkinliğini artıracığı söylenebilir.

1.1. Müzik

Müzik, gözle görülmeyen; ancak ahenkli ritimlerle ortaya çıkan ve tüm sanatlar içinde evrensel olarak tanımlanan yegâne sanattır. İnsanların duygularını dışa vurmasını kolaylaştıran, onların hayatlarında canlılık ve heyecan oluşturan müzik, aynı zamanda tarihten gelen gelenekleri, anlamları, duygu ve düşünceleri toplumsal hafızaya yeniden kazandırmakta, toplumun kültürel mirasını oluşturmaktadır.

Müziğin ortaya çıkışıyla ilgili olarak biri biyolojik/gelişimsel, diğeri lengüistik/olgusal olmak üzere iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Birbirinden bağımsız olmakla birlikte aynı noktada buluşan bu iki yaklaşımdan birincisine göre müziğin, doğa ve hayvan seslerini taklit eden insanlarca oluşturulduğu varsayılır. Lengüistik yaklaşıma göre ise şiirsel konuşmalardan ve vibratik etkileşimlerden müziğin ortaya çıktığı iddia edilir. Bu iki yaklaşımın, müziğin aletli çalgılardan önce insan tarafından yapıldığı, ilk müziğin insan sesiyle ortaya çıktığı gibi ortak noktalarda buluştuğu söylenebilir. İlk çağ insanları kendilerini savunmak, tehlikelerden korunmak için çeşitli araçları kullanarak doğanın seslerini taklit etmeye başlamışlar; bu uygulamaların bir ses bütünlüğü oluşturduğunu algıladıklarında, yaratmış oldukları ritimleri; tabiata hakim olma, kendilerini savunma, büyü ve ayın aracı olarak kullanmaya başlamışlardır (Güneş, 2014).

Tarih boyunca duygu ve düşüncelerin özgün bir anlatım biçimi olan müzik; büyüsel, dinsel, askeri ve eğlence amaçlı olduğu kadar tedavi amacıyla da kullanılmıştır (Güvenç, 2002). Farklı ritimler ve etkileyici sözler eşliğinde hastanın şifaya kavuşturulması, müzikle tedavinin temelini oluşturmaktadır. Kadim medeniyetler müziği duyguları harekete geçirme, kişiyi heyecanlandırma ya da sakinleştirme aracı olarak kullanarak müzikten eğitim, telkin ve tedavi amacıyla faydalanmışlardır (Grebene, 1978).

1.2. Eğitimde Müzik

Öğrenme etkinliklerinde mümkün mertebe çok sayıda duyu organına hitap edilmelidir. Bu bağlamda, eğitimin bütün dallarında olduğu gibi müzikle eğitimde de amaç bireyi duyuşsal, bilişsel ve devinışsel açıdan geliştirmek ve onun davranışlarında bu yönde istendik değişiklikler oluşturmaktır. "Müzik, özü itibarıyla eğitsel bir nitelik taşır. Herkes, müzikle ilişkisinin biçimine, yönüne, kapsamına ve derecesine göre ondan bir şey alır; bir şey edinir; bir şey kazanır" (Uçan, 1996: 30). Müzik eğitiminin bireyin duyuş ve davranışlarındaki olumlu etkilerinin yanı sıra, bireyin bilişsel öğrenmelerinde de etkili rol oynadığı birçok araştırmayla kanıtlanmıştır. "Sanatın diğer dallarında olduğu gibi müziğin de bir iletisi vardır ve duyular yolu ile akla seslenir. Ancak öteki sanatlardan farklı olarak tınılarla konuştuğu için başka deyişle iletisini tınılarla bildirdiği için onun bu yönü kolay anlaşılır, sadece duygulara seslendiği sanılır. Müzik eğitimi almamış olan kimse, akıl etkinliği hiç

işe karışamayacağı için müziğin iletisine ve içerdiği sanatsal değerlere kapalı kalır" (İpşiroğlu, 1998: 41). "Müzik eğitimi kritik düşünme, problem çözümü ve bu amaçlara yönelik nasıl iş birliği çalışılması gerektiğini öğrenme gibi akademik ve kişisel becerilerin gelişmesini destekleyebilir. Sembollerin nasıl kullanılacağı, bilgiyi ayırıştırma, birleştirme ve değerlendirme gibi kavramaya yönelik beceriler müzik öğretiminde tam belirgin olmamakla birlikte çocuğun bu yöndeki becerilerinin gelişimini güçlendirici yönde olduğu varsayılır." (Şendurur ve Barış, 2002: 166-167).

Müzik eğitimi ve akademik başarı üzerine yapılan bir araştırmaya (College Bound Seniors Ulusal Raporu, 1999) göre müzik eğitimi alan öğrencilerin matematikte ve edebiyatta, müzik eğitimi almayanlara oranla daha başarılı oldukları saptanmıştır. Ayrıca 1998 yılında ABD’de, millî eğitimin yaptığı geniş bir araştırmanın sonuçları da müzik eğitimi alan öğrencilerin akademik başarı ödüllerini, müzik eğitimi almayanlara göre daha fazla aldıklarını kanıtlamıştır. Müziğin beyin gelişimini nasıl etkilediği müzik ve zekâ arasındaki ilişkiyi araştıran bir diğer araştırma da (Shoew, Rouscher, Levine, Wight, Dennis ve Newcomb, 1997) müzik eğitiminin, çocukların soyut muhakeme yeteneklerini, matematik öğreniminin gerektirdiği, yetenekleri arttırdığını göstermiştir. İlgili araştırmada, günlük şarkı söyleme dersleri ve haftalık piyano eğitimi alan okul öncesi çocuklar incelenmiş, seçilen kontrol grubuna hiçbir özel eğitim verilmemiş, bütün çocuklar standart zekâ testlerinin bir alt testi kullanılarak test edilmiştir. 4 ay sonra, testlerde deney grubunun, kontrol grubuna göre daha üstün bir başarı gösterdiği görülmüştür. Müzik eğitiminin başlamasından sekiz ay sonra ise gelişmenin daha da büyüdüğü gözlenmiştir. Sonuçlardaki yüksek derecedeki özel gelişmenin sadece daha fazla dikkatten ve deney grubunun ön yaşantılarından kaynaklanmadığı, özellikle müzikal deneyimlerden kaynaklandığı saptanmıştır (Akt; Şendurur ve Barış, 2002).

1.3. Öğretmenlik Meslek Eğitiminde Müzik

Öğretmen adaylarına mesleki bilgi ve beceri kazandıracak eğitimlerin verilmesinin dünyada ve ülkemizde uzun süre devam eden bir uygulama olduğu bilinmektedir. Günümüzde bu kapsamda verilen ders grubu, "Pedagojik Formasyon" olarak isimlendirilmektedir. Eğitim Bilimlerine Giriş dersinden başlayarak Öğretmenlik Uygulaması dersine kadar uzanan, yaklaşık 25 kredilik bu ders programını yürüten öğretim elamanları müziğin eğitimde bir araç olarak kullanılması gerektiğini vurgulamayı veya hatırlatmayı ihmal etmemekle beraber, herhangi bir konunun anlaşılması veya kazanımın pekiştirilmesi için en azından sesli olarak müziği icra etme konusunda çok isteksiz veya çekimser oldukları gözlenmektedir. Bu çekimserliğin dersin içeriği veya konunun özelliğinden kaynaklandığı düşünülebilir; ancak ilgili öğretim elemanlarının müziğe olan ilgisizliği veya ilgi olsa da müziği icra noktasında kendilerine yönelik düşük öz yeterlilik algısı da bahsi geçen çekimserliğin kaynaklarından sayılabilir.

Gerek dersin yapısından olsun, gerek eğitimcinin branşından veya kişisel yapısından olsun, işlenen konulara ait kazanımların elde edilmesinde canlı bir araç olarak müziğin icra edil(e)memesi, eğitimde çok güçlü bir imkânın ihmal edilmesi gibi bir sonuca götürmektedir. Halbuki genel veya özel anlamda pedagojik formasyon dersleri ve konularıyla ilişkili olarak; kültürümüze ait sanat müziği, halk müziği ve tasavvuf müziği gibi oldukça zengin birikim söz konusudur. İnsan tabiatının anlaşılması, ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi gibi bir önceliği olan öğretmenlik mesleğinde, müziğin ayrıntıları belirginleştiren ve insanı motive eden olumlu etkileşiminden yararlanılmaması büyük bir hata olmasa da tesiri unutulmuş bir imkândır.

2. KİŞİSEL TECRÜBEYE İLİŞKİN VERİLER

Bu bölümde öğretmenlik meslek eğitimi programı derslerinden Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik dersi konularından Rehberliğin Tanımı ve Amacı, Rehberliğin Toplumsal Temelleri ve Rehberliğin Psikolojik Temelleri gibi konuların teorik açıklaması yapılmış, sonrasına ilgili konunun içeriğini ve kazanımlarını pekiştirdiği düşünülen Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği ve Türk Tasavvuf Müziği repertuarından örnek güfteler verilmiştir.

Ancak şunu da vurgulayarak belirtelim ki, öğretmenlik meslek eğitimi derslerinde ilgili müzik parçaları icra edilirken, bağlamından kopuk ve anlamından uzak bir sunum meydana gelmemesi çok önemlidir. Bu durumu engelleyebilecek bazı önerilerde bulunulabilir:

- a) Şarkı, türkü veya ezginin icrasından önce, konu üç beş hatıra veya anlam cümleleriyle güftenin içeriğine bağlanıp ilişkilendirilebilir.
- b) İcra edilen şarkı, türkü ve ezginin güftesinde, besteyi bozmayacak şekilde, konuyla ilgili bazı kelime değişiklikleri yapılabilir.
- c) İcra edilen şarkı, türkü veya ezginin nakarat gibi bazı kısımlarında öğrencilerin katılımı sağlanabilir.
- d) İcra edilen şarkı, türkü veya ezginin bazı dizelerinde duraklayıp, verilmek istenen mesaja dikkat çekilebilir.

2.1. Rehberliğin Tanımı ve Amacı

Literatürde rehberliğin yüzden fazla tanımı yapılmasına karşın, bunlardan hiçbirinin tek başına yeterli bir tanım olduğu söylenemez. Tanımlar arasında farklılıklar kadar benimsenmeler de görülmektedir. Rehberliğin disiplinler arası bir bilim olması tanımını güçleştirmektedir. Öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında bulunan rehberlik, bireyin gelişmesine doğrudan yardıma yöneliktir. Rehberlik, “bireyin en verimli bir şekilde gelişmesine ve doyum verici uyumlar sağlamasında gerekli olan tercihleri, yorumları planları yapmasına ve kararlar vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanması ve bu tercih ve kararları yürütmesi için bireye yapılan sistemli ve profesyonel bir yardımdır.” (Tan, 1992). Rehberlik, “bireyi tanımak ve onu kendisine tanıtmak, büyümesine, gelişmesine, olgunlaşmasına sistematik yardım etmek” anlamına gelmektedir (Altıntaş, 2014). “Rehberlik, bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirme için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir.” (Keççeoğlu, 1999). Yukarıda yapılan tanımlardan rehberliğin; profesyonel bir süreç olduğu, amaçlı bir yardım işi olduğu, bireye dönük olduğu ve bireyin kendini gerçekleştirme sürecine yönelik olduğu şeklinde ortak noktalar çıkarılabilir.

Psikolojik danışma ve rehberliğin amacı kendini gerçekleştirme kuramı, insanı tümel bir karaktere erişmeye çabalayan varlık olarak ele alır. Kavram tam bir açıklığa henüz kavuşmamış olmakla birlikte, Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağında yer almıştır. Rogers, kendini gerçekleştirme kavramı ile aynı anlama gelen tam verimlilik kavramını kullanmıştır. Maslow’a göre “insanların ihtiyaçları fizyolojik, güvenlik, ait olma, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme olmak üzere beş gruba ayrılabilir. Hiyerarşik sıralamada en altta fizyolojik ihtiyaçlar, en üstte kendini gerçekleştirme yer alır. Yani bir üst basamaktaki ihtiyacın giderilmesi için alt basamaktaki ihtiyaçların doyurulmuş olması gerekir.” (Altıntaş, 2014: 7). Psikolojik danışmanın görevi, danışanın ihtiyaçlar hiyerarşisinde hangi basamakta kaldığını tespit etmek, daha sonra en alt basamak olan kendisini gerçekleştirme sürecine yardım etmektir. Kendini gerçekleştiren bireyler, psikolojik sağlığı yerinde olan çağdaş insanda bulunması gereken özelliklere sahiptir. Yeterli bir kişiliğe sahip, verimli, gerçekçi bir ben kavramına sahip, kim olacağı konusunda tutarlı, kendi ve başkaları hakkında iyi düşüncelere sahip, insan değerlerine saygılı, onları benimseyici ve geliştirici, zamanı iyi kullanıp, geçmişten çok geleceğe yönelik, yaratıcı, kendine saygılı ve kendini kabul eden, duygularını açıklayan değişmeye ve yeni yaşantılara açık, değişmekte olan bir dünyanın değişmekte olan bir parçasıdır. (Altıntaş, 2014: 7)

Rehberliğin tanımını ve amacını pekiştirmek amacıyla güftesi Kemal Özcan’a, bestesi Celal Abacı’ya ait Uşşak makamı, Semai Usulü ile icra edilen “Can Suyu” eseri kullanılabilir.²

*“Ne bir çiçek koparmıştım,
Ne bir kalpte yer almıştım.
Yıllar yılı hep yalnızlıkla
Bomboş geçecek sanmıştım

Bir bakışla kalbim yaktın
Hayatıma anlam kattın
Ben sevdadan habersizken
Can suyunu sen, sen uzattın*

² İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://youtu.be/TgRrtreL7Do>

*Gözlerinle bir ok attın
Hayatıma anlam kattın
Ben sevdadan habersizken
Can suyunu sen, sen uzattın”*

Bu eserde aşık; uzun süre aşıkta amacına ulaşamadığını metafor diliyle (ne bir çiçek koparabildiğini), ne bir kalpte yer alabildiğini, ömrünün yıllarca yalnızlıkla boş geçeceğini sandığını haykırmaktadır. Hayatının bu şekilde devam edeceğini düşünen aşık, bir anda maşukunu gördüğünü ve hemen kalbinin uyandığını, hayatının anlam kazandığını itiraf etmektedir. Aynı şekilde yıllarca okul sıralarında kendini gerçekleştiremeyen öğrenciler, Rehberlik ilkelerine uygun hareket eden bir öğretmenle buluştuğlarında, benzer güçlü etkiler yaşayacakları söylenebilir.

2.2. Rehberliğin Psikolojik Temelleri ve Müzik

Son yüzyıl psikolojide ortaya çıkan araştırma bulgularına dayalı anlayışlar ve bilimsel sonuçlar, hem psikolojik danışma ve rehberlik alanını etkilemekte, hem de eğitim öğretim faaliyetlerinde psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarını gerekli kılmaktadır.

2.2.1. Bireysel Farklılıklar

İnsanlar hem bedensel, hem psikolojik nitelikleri bakımından birbirinden farklıdırlar. Her birey özgündür. Gelişim psikolojisinin bulguları, belli bir yaş grubunun diğer yaş gruplarından farklı nitelikleri olduğunun yanında, bu yaş grubunun birbirlerinden de farklı olduğunu, hatta kendi yetenekleri içinde de farklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında sosyal psikolojik bulgular, bireysel farklılıkların taklit yoluyla öğrenme gibi durumlarla azaltılabileceği, bireyin doğuştan gelen yeteneklerinin diğerlerini izleyerek ve onları taklit ederek geliştirebileceği varsayımına dayanır. İnsanlar arasında yetenekleri, olgunluk ve bilgi düzeyleri, özgeçmişleri, duyguları, ilgileri, vizyonları, sosyal ve ekonomik durumları bakımından o kadar çok ayrılıklar vardır ki, dünyada birbirinin benzeri iki insanı bulmak bile mümkün değildir. Buna karşın ayrılıklara odaklanarak bir eğitim yapmaktansa bireylerin ortak yönlerini öne çıkaran kolektif eğitim anlayışla birlikte bireysel farklılıkların azaltılması mümkün olabilir. Bireysel farkı yaratan en önemli etmen bedensel yaratılış ve bilişsel erişim düzeyi, yani zekâdır. Zekânın ne olduğu ne kadarının kullanıldığı halen tartışma konusu olsa da bireyin doğuştan getirdiği bir zekâsı olduğu, ancak yeterli sosyal etkileşimle yeni zeka alanlarında da etkinlik gösterebileceği varsayılır (Gardner,2006). Çoklu zekâ kuramını tartışmaya açan Howard Gardner, zekâ testleri ile ölçülen bireysel yeterliliklerin sınırlı olduğunu, insanların çeşitli alanlarda yeterli olabileceklerini, bu nedenle zekanın tek boyutlu bir kavram olarak açıklanmaması gerektiğini ileri sürerek; dilbilimsel zekâ, matematiksel zekâ, kişilerarası zekâ, içsel zekâ ve doğa zekâsı olmak üzere sekiz tür zekâdan söz etmiştir (Altıntaş, 2014: 10). Birey bu zekâ alanlarından birine ya da birkaçına yatkın olabilir; çok az birey yedi ya da sekiz zeka türünün tamamına hakim olabilir. Buradan hareketle bireysel farklılıkların azaltılmasının önemli bir yolunun, bireyin eksikliğini hissettiği zekâ alanına yönlendirilmesi söylenebilir. Ayrıca dış grup yanlılığını azaltmak, tarafsızlık sağaltımı oluşturmak ve bireysel farklılıklardan ziyade ortak noktalara odaklanmak olarak açıklanan sosyal tutum ve davranış eğitimlerinin de yeni zekâ alanları oluşturmada bireye katkı sunduğu belirlenebilir (Masgoret ve Gardner, 2003).

Bireysel farklılıklar, sosyal eşitsizlikleri de tartışma konusu haline getirir. Alt sosyoekonomik bir çevrede büyüyen çocukların, orta ve üst sosyoekonomik çevrede büyüyen akranlarına göre fiziksel gelişim geriliği gösterdiği bilinmektedir. Ayrıca fırsatlara ulaşma, eğitim olanaklarından yararlanma gibi hususlarda üst sosyal çevrelerin gözle görünür bir üstünlüğü söz konusudur (McLaren ve Rikowski, 2016). Bu kapsamda fırsat eşitliği, sadece yoksul çocuklara eğitimde fırsat eşitliği sunmanın ötesinde geniş bir anlam kazanarak her bireye kendi ilgisini, potansiyelini ve zekâsını optimum düzeyde geliştirme fırsatının verilmesi olarak algılanmalıdır. Okulların fırsat eşitliğini sağlamalarının yolu, öğrencilerin ilgileri, potansiyelleri ve yetenekleri doğrultusunda eğitim yapmalarınıdır. Öğrencilerdeki farklı ilgi, yetenek yelpazesi hakkındaki görüşlerinin genişletmeleri gerekir. Bu ise emek yoğun bir ekonomiden bilgi yoğun bir ekonomiye geçiş ile mümkündür. Böylelikle daha üst üretim faaliyetlerine girilerek vatandaşlar arasındaki çarpık sınıfsal ayrımın önüne geçilip alt ve üst

sınıf arasındaki fırsat eşitsizliği giderilebilir. Son tahlilde sınıfsal farklılık özünde bir üretim sorunsalıdır ve üreten bir ekonomik sistem, kendini var edenlerin zenginliğini ve yararını düşünüp sınıfsal ayrımları en aza indirir (Ünal, 2011).

Geleceğin öğretmenleri, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları belirleyen koşulları görüp onları gidermek için çaba göstermelidir. Bunun en iyi yolu sanatın eğitim sistemine eklenmesidir. Derslerde müziği kullanarak yapılacak etkinlikler ile hem dersler daha eğlenceli bir hal alacak hem de bireysel farklılıklar görmezden gelinerek ortak bir üretim (sanat üretimi) faaliyetine girişilecektir. Bu sayede öğrenciler hem birbirlerini daha iyi tanıyacak hem de bireysel ayrışmalarından doğan yeteneklerinin daha iyi farkına varacaklardır (Cabedo-Mas ve Diaz-Gomez, 2013). Öğrencilerde var olan bireysel farklılık konusunun önemini pekiştirmek ve bu konuda bilinç kazandırmak amacıyla; güftesi Turgut Yarkent'e, bestesi Selahattin Altınbaş'a ait, Muhayyerkürdi makamı, Semai usulü ile icra edilen "Duydum ki Unutmuşsun Gözlerimin Rengini" eseri kullanılabilir.³

*"Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini
Yazık olmuş o gözlerden sana akan yaşlara
Bir zamanlar sevginle ateşlenen başımı
Dizlerinin yerine dayasaydım taşlara*

*Hani bendim yedi renk hani ten de can idim
Hani gündüz hayalin geceler rüyan idim
Demek ki senin için aşk değil yalan idim
Acırım heder olan o en güzel yıllara "*

Eserde aşık, maşukunun kendisinin gözlerinin rengini unuttuğumu, bir zamanlar sevgisiyle ateşlenen başımı maşukunun dizlerinin yerine taşlara koysaydı daha anlamlı olacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde sınıftaki öğrenciler de büyük umutlarla sıralara oturduklarını, çok farklı hayallerle öğretmenlerinin gözlerine baktıklarını; ama rehberlik vizyonu ile mesleğini icra etmeyen öğretmenlerin, öğrencilerinin göz renklerini (farklı özelliklerini) görmediğini veya görmezlikten geldiğini söyleyebiliriz.

Veya Hüseyin makamındaki "Seviyorum İşte Var Mı diyeceğin" eseri kullanılabilir.⁴

*"Yağmur olsan toprağınım
Rüzgâr olsan yaprağınım
Irmak olsan bir dalınım
Seviyorum işte var mı diyeceğin"
Öğretmenim işte var mı diyeceğin*

*Sen baharsan mevsim benim
Sen muratsan yeşil benim
Sen mızrapısan nağme benim
Seviyorum işte var mı diyeceğin"
Öğretmenim işte var mı diyeceğin*

Eserde aşık, maşukunun farklı hallerine göre biçim aldığı; yağmur olsa toprak olacağını; rüzgar olsa yaprak olacağını, ırmak olsa bir dalı olacağını, bahar olsa mevsim olacağını, murat olsa nağme olacağını, mızrap olsa nağme olacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde rehberlik vizyonu ile hareket eden öğretmenler de öğrencilerinin farklı bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerine göre yaklaşım ve tutum sergileyebileceğini söylemek mümkündür.

2.2.2. Duyguların Önemi

³ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://youtu.be/Oh9es4Eh2XM>

⁴ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://youtu.be/ZiClqoObwks>

Duygu, düşünce ve davranışın, İnsan psikolojisini oluşturan üç temel yapıtaşı olduğu söylenebilir. Düşünce zihnimizden, aklımızdan geçenlerdir. Düşünceler durdurulamaz, durdurulması da gerekmez. Çünkü onlar bize özeldir ve bizim tüm bilişsel erişimizi belirler. Bunun yanında duygular ise ne hissediyorsun, nasıl hissediyorsun? sorularına cevap verir. Tanımlayamadığımız her şey bizi kaygılandırırken duygu dağarcığımızı geniş tutmak faydalı ve sağlıklıdır. Çünkü geniş bir duygu tanımlaması, davranış alanımızı o denli zenginleştirir. Davranış, düşünceler ve duyguların birbiriyle temas kurup gözlenebilir bir forma dönüşmesidir. Değiştirebileceğimiz ve sorumlu olduğumuz tek yön davranışlarımızdır. Ancak bir davranış değişimi çoğunlukla duygu durumlarını tanımak ve onlara anlam yüklemekle mümkün olabilir (Gross, 2008).

İnsanı zekâdan ibaret, rasyonel bir varlık olarak gören görüş, aydınlanma çağında ortaya çıkmıştır. Bu görüşün eğitim uygulamalarına yansımaları, bilişsel gelişime ağırlık verilmesi biçiminde olmuştur. Duygu gelişimi uzun yıllar ihmal edilse de insan yaşamında hem bilişsel hem duygusal süreçlerin önemli olduğu zamanla anlaşılmıştır. Öğretmenlerin öğrencileri sadece öğrenen, akıllı ve mantıklı varlıklar olarak görmeleri, zihinsel süreçlerin ardındaki duygusal etmenleri göz ardı etmelerine neden olmuştur. Bu dar görüş, eğitim uygulamalarında sadece öğretime, bilgi aktarımına önem vermiştir. Ancak hümanizmle birlikte insana önem veren eğitim anlayışının yaygınlaşması ve eğitimin bir bilgi aktarımından ziyade bilgiye erişme yollarını sağlama uğraşı olduğu fikrini ön plana taşımıştır. Böylelikle tarihsel olarak insan, bilgi edinen bir varlık olmaktan; bilgi üreten ve diğerlerinin de bilgi üretmelerini salık veren sosyal bir varlığa evrilmiştir. Bu evrimsel düzlemde insanın içsel mekanizmalarını yakından tanıması önemlidir. Duygularını tanıyan ve onları kontrol eden insanın, daha kolay öğrendiği ve öğrendiklerini daha kolay davranışa dönüştürdüğü bilgisinden hareketle, duygunun bireysel olarak keşfi önem kazanmıştır. Bu uğurda kullanabilecek temel araçlardan birisi de müziktir. Öğretmen çocuğun duygusal erişimini belirlemek için farklı motiflerde bezenmiş bir müzik eğitimi sunduğunda, çocuğun da bu çabaya duygusal karşılık vereceği unutulmamalıdır. Özetle müzik, insancıl öğrenme ortamlarının yaratılmasında her düzeyde öğrenci için kullanılacak temel araçtır (Thoma, Ryf, Mohiyeddini, Ehlert ve Nater, 2012).

Okullarda öğretimsel standardı düşürmeme veya müfredatı tamamlama kaygısı, eğitimin öğrencileri yaşama hazırlama amacını veya öğrenciye sağlıklı bir duygusal erişimi sunma hedefini gölgede bırakmaktadır. Bu durum öğrencilerin başarısızlığına, akranları arasında elenmesine veya eğitim sistemi dışına itilmesine neden olabilir. İnsan doğasının bütünü dikkate alındığında, duygu yaşantılarının ve toplumsal ilişkilerin yaşamın en önemli yönleri olduğu görülecektir. Bireyin kişisel bütünlüğüne ağırlık verildiğinde, doyunluğa ulaşacağı gerçeği ihmal edilmemelidir. Güzellik karşısında duyulan hayranlık, korkular ve kaygılar, sevgi ve güvenin insana verdiği güç, dikkate alınması gereken kişisel yaşantılardır. Okullarda öğrenciler sadece bilişsel değil, duygusal ve toplumsal boyutları ile ele alındıklarında kendilerini gerçekleştirme ortamlarına kavuşmuş olacaklardır (Altıntaş, 2014: 11). Buna karşın okullar zirve deneyime erişmeye yatkın, yani kendini gerçekleştirme potansiyeli olan öğrencileri ziyan etmeye engel kurumlar değildir. Sistem içinde pek çok öğrenci kendi duygusal potansiyeline erişmeden körelmektedir. Bu körelmeyi engellemenin belki de en önemli yolu derslerde öğrencinin yaş ve bilişsel düzeyine uygun müzikal eserlerin seslendirilmesidir. Dersin işlenişi esnasında veya ders bitiminde sergilenecek kısa süreli müzikal bir performans bile yoğun ve etkin sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Yaşam ve eğitimde duyguların önemini pekiştirmek ve bu konuda bilinç kazandırmak amacıyla; güftesi Şemsi Belli'ye, bestesi Muzaffer İlkar'a ait, Hicaz makamı, Nim Sofyan usulü ile icra edilen "Bir Yangının Külünü Yeniden Yakıp Geçtin" eseri kullanılabilir.⁵

*"Gönül penceresinden ansızın bakıp geçtin
Bir yangının külünü yeniden yakıp geçtin
Mademki son şarkının kırık bir güftesiydin
Niçin yarım bıraktın, neden bırakıp geçtin*

Ne çok sevmiştim seni ne çok hatırlar mısın

⁵ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: https://youtu.be/_RD2GMJ09TU

*Aşiyân yollarından ses versem duyar mısın
Hâlâ beni düşünür ve hâlâ ağlar mısın
Bir bahar seli gibi dalımdan akıp geçtin”*

Bu eserde aşık, maşukunun kendisinin gönül penceresine bakıp geçtiğini, bu kadar bir bakışla aslında kül olan yangını tekrar alevlendirdiğini, bunun da sebebinin duyguların merkezi olan gönüle dokunmuş olduğunu haykırmaktadır. Aynı şekilde duyguların önemini bilen, duygulara dokunmayı beceren rehberlik vizyonuna bağlı öğretmenler, öğrencilerin en umutsuz oldukları anda, kendine ve hayata en küskün oldukları zamanda benzer etkiler yaratacaktır.

Bir başka eser olarak güftesi Halit Çelikoğlu, bestesi Erdoğan Berker’e ait olan “Sevgisiz Yaşayamam” eseri kullanılabilir.⁶

*“Bu hayatın yükünü
Kalbimde taşıyamam
Ömrümün bir gününü
Sevgisiz yaşayamam*

*Sevilmeye muhtacım
Hasrete alışamam
Sevgi benim baş tacım
Sevgisiz yaşayamam*

*Sevginin adı vardır
Başka bir tadı vardır
Özlenen yanı vardır
Sevgisiz yaşayamam”*

Bu eserde aşık, sevgisiz hayatın yükünü taşıyamayacağını, ömrünün bir gününü sevgisi yaşayamayacağını, sevilmeye muhtaç olduğunu, sevginin başka bir tadı olduğunu, özlenen yanı olduğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde öğrencilerde duyguları dikkate almaya ve sevgi kaynağından beslenmeyen bir eğitim öğretim sürecine dayanmaları oldukça zordur. Rehberlik vizyonuyla hareket eden öğretmenler bu durumu bildiklerinden, duyguların taşıyıcısı olan sevgiyi öğrencilerine gösterirler ve öğrenme süreçlerini anlamlı - verimli hale getirirler.

2.2.3. Benlik Gelişimi

Benliği, kişiliğin öznel yanı, bir insanın kendini algılayış biçimi olarak tanımlayabiliriz. Bireyin benliği, yani kendi kendini nasıl algıladığı, yaşamın yönü açısından önemlidir. Benlik, bireyin psikolojik ve fiziksel bütünlüğünü meydana getiren, bireyi diğerlerinden farklılaştıran ve ötekilerin sahip olduğu özelliklerden ayırt eden temel karakteristikler toplamıdır. Bir anlamda kişinin ben olmayla ilgili tüm düşünce, algı, motivasyon, haz, tutum ve bunlarla ilintili duygu durumlarıdır. Birey kendini farklılaştıran bu karakteristiği içselleştirir ve kimliğinde eklerse içsel olarak süreklilik hissi ve kendine güven oluşur. Benlik kavramı Bandura’nın kuramsallaştırdığı sosyal bilişsel etkileşimin bir fonksiyonudur ve bireyin tüm hayatı boyunca dinamik ve değişken bir yapıdadır (Wichmann, Coplan ve Daniels, 2004).

İnsanın kendini algılaması ile davranışları arasında uyum vardır. Bireyin çevresine karşı uyum bozukluklarında benlik kavramının, yani kendisini algılayışı, sorunun çözümünde önemlidir. Çarpık benlik kavramı, bozuk davranışlara neden olur. İnsanlar gerçekleri olduğu gibi değil, gördüğü gibi algırlarlar (Altıntaş, 2014: 12). Kendilik bilinci içsel zekâ ile ilgilidir. İçsel zekâ, bir kişinin kendisini tanıması ve kendilik bilinciyle, çevresine karşı uyumlu davranışlar sergilemesidir. Bireyin, kendini nesnel değerlendirebilmesi, amaç, ihtiyaç ve duygularının farkında olması, öz disiplin ve özgüven duygularının geliştirmesi içsel zekâ sayesinde gerçekleşir. Başka bir anlamıyla içsel zekâ; bir kişinin kendini tanıması, kim olduğunu, neyi yapmak istediğini neyi yapmak istemediğini, çeşitli durumlarda

⁶ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: https://youtu.be/_awBN_TbvEM

nasıl davranması, nelere yönelmesi ve nelerden uzak durmasını bilmesi, yaşamında doğru karar alabilmesidir. (Altıntaş, 2014: 12).

Benliğin kendine has doğasını ortaya çıkarmak için özgün bir müzik altyapısının bireye kazandırılması gerekir. Müzikal yeterliğe sahip bireyin içsel motivasyonunu sağlaması ve kendi benliğinin derinliklerine erişerek zirve deneyimler yaşaması olasıdır. Maslow'un kavramsallaştırdığı zirve deneyim kavramı, kendini gerçekleştiren ve hayatından engin doyum elde eden birey için kullanılır. Yaşam doyumunu sağlamanın bir yolu da müziği hayatın içine sokmak ve müzikal enerjinin yaşamı yönlendirmesine ve bireyin potansiyeline erişmesine olanak sağlamaktır. Bununla birlikte benliğin yaşam boyu süren bir doğasının olduğu unutulmamalıdır. Bireye kazandırılacak doğru müzik bilgisi salt onun duygularını değil, benliğini de geliştirecek ve daha sofistike bir kimlik kazanmasına katkı sunacaktır. Derslerde kısa süreli şarkı, deyiş, türkü veya ilahi söylenerek öğrencilerin benlik gelişimlerine katkı sağlanabilir. Ayrıca müziğin teskin edici, hareketlendirici veya dinginleştirici özelliği kullanılarak sınıf disiplini sağlamak veya öğrenciyi yeni öğrenme durumlarına güdülemek de olasıdır (Hruska, 2011).

Benlik yaşamsal bir süreçtir ve uzun zaman döngülerinde değişen bir yapıya sahiptir. Benliği geliştirmek için kullanılabilir müzik eserlerinin kişide sofistike ve rafine zevk oluşturma gücüne sahi olması beklenir. Bu amaçla klasik müziğin önemli eserleri Bach, Beethoven, Mozart, Rachmaninov veya Schumann önerilebilir. Ayrıca benliğin insan hayatı için önemini vurgulamak için Yunus'un "Benim Adım Dertli Dolap" eseri kullanılabilir.⁷

*"Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap
Derdim vardır inilerim*

*Ben bir dağın ağacıyım
Ne tatlıyam ne acıyım
Ben Mevla'ya duacıyım
Derdim vardır inilerim"*

Bu eserde Yunus; kendisini tanıtan unsurları, kendisini algılama biçimini ortaya koyuyor, Yunus gibi insanlarda görüldüğü üzere, hayatın anlamı kişinin benlik algısıyla es güdümlü ilerlemektedir. Aynı şekilde rehberlik vizyonuyla hareket eden öğretmen, öğrencilerinin hayatta başarılı olmalarının ve kendilerini gerçekleştirmelerinin yolunun kişinin benlik algısından geçtiğini, bunun da çocuk yaşta yaşantılar ile ilişkili olduğunu bilir, buna göre de öğrencilerin olumlu benlik algısı geliştirmelerine katkı sağlar.

2.3. Rehberliğin Toplumsal Temelleri

Fransız devriminden itibaren yaşanan gelişmeler, insanlığın belirgin bir değişim ivmesinde olduğu ve bu değişimin henüz tamamlanmadığını akla getirir. Orta çağdan itibaren değişen bilişsel kapasite, son dönemlerde giderek artmış ve insan doğadan koparak kendi özünden ayrılmıştır. Son iki yüzyılda meydana gelen gelişmelerin; yabancılaşma, kültür boşluğu ve kuşak çatışması gibi herkes tarafından hissedilir derecede toplumsal sonuçları olmuştur. Sözü edilen durumların yaşanmaması, olumsuz durumları denetim altına almak, olumsuz ortamların yaratılmasının engellemek ve bireylerin uyumunu sağlamak açısından psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine gereklilik duyulmaktadır.

2.3.1. Yabancılaşma

Yabancılaşma, toplum ve kültüre karşı bireydeki kayıtsızlık ve ilgisizlik hissi, ya da bireylerin kendilerinden ve diğerlerinden uzaklaşma veya ayrılmaları biçimde ifade edilir. Birey doğanın egemen gücü karşısında kontrol elde ettiğini düşündüğü anda felaket yaşamakta ve çaresizlik hissi egemen olmaktadır. Son yüzyıllarda doğa ve fen bilimlerinde yaşanan gelişmeler, doğanın tahribatı ve insanın doğadan uzaklaşarak kendi iç dünyasına hapsolmesi çeşitli psikolojik sorunları da beraberinde

⁷ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: https://youtu.be/u25S5at_58w

getirmiştir. Güçsüzlük hissi, yaşamın anlamsızlığı, yalnızlık duygusu, kendini özünün dışında hissetme, gibi duygu durumlar bireyin doğaya karşı yabancılaşmasının belirtileridir. Bunun yanında çaresizlik, yaşama etki edememe veya hayata karışamama korkusu gibi daha öznel belirtiler de yabancılaşmış bireye işaret eder (Jaeggi, 2014).

Yabancılaşma kavramı, “Platon’un söylemlerinde insanın formel dünyadan kopuşu ve görüngüler dünyasında yaşaması, ilk insanın cennetten kovularak ‘dünyaya atılması’ ve hatta Otto Rank’in yorumuyla bebeğin anne karnından ayrılışı kadar önceye götürülebilir” (Atak ve Kırman, 2020: 280). Ancak modern yaşam, her ne kadar bireysel ve toplumsal olan arasında daha fazla iletişime yol açsa da ileri teknoloji, hızlı toplumsal ve kültürel değişimler, gerçek dünyanın sanal olana kayması gibi etkenler, bireylerin uyum mekanizmalarını bozmakta ve bireylerin topluma ve kendi doğalarına uyumsuz hale gelerek; sadece bireysel çıkarları doğrultusunda hareket etmeye başlamalarına neden olmaktadır. Modern insanın en temel sorunlarından biri haline gelen ‘yabancılaşma’ kavramı; sosyoloji, psikoloji ve sosyal psikoloji gibi çeşitli alanlarda ampirik çalışmalara konu olmaktadır (Karagülle ve Çaycı, 2014: 4)

Yabancılaşma “kavramı ilk kez Jean Jacques Rousseau tarafından kullanılmıştır. Felsefe alanına bu kavramı kazandıranlar, Hegel ve Marx olmuştur. Hegel, yabancılaşma kavramını açıklarken, ide’nin kendi özüne yabancılaşmasından söz etmektedir. Marx’a göre ise; yabancılaşmanın en yoğun biçimde yaşandığı toplum düzeni kapitalist düzendir. Birey, bu kapitalist düzen içerisinde bir makinenin parçası gibi sürekli üretmektedir ve ürettikçe kendi ürettiğine yabancılaşmaktadır.” Üretimde yaşanan aksaklık bireye yansır ve işsiz kalır veya hayatına devam edemez. Nietzsche ise yabancılaşmış bireyin yoğun kaos hali yaşadığını ve intihara meyilli bir davranış dizgesi sergilediğini söyler. Rousseau ise, bireyin özgürlüğüne ve doğasına aykırı olan bir sistemin işleyişinin yabancılaşmaya sebep olmasından söz etmektedir (Karagülle ve Çaycı, 2014. 4). Erich Fromm’a göre; “modern toplumlarda yabancılaşma olgusu toplumun her alanına yayılmış vaziyettedir. Bu nedenle de insan, korkak ve yabancılaşmış bir halde yer almaktadır. Fromm, kapitalizmin toplum üzerindeki yalnızlaştırıcı etkisini eleştirirken; aynı zamanda kapitalist toplumlarda insanlar arasındaki ilişkilerin de yabancılaşmış olduğuna değinmektedir. Fromm’a göre, tüketim ve yabancılaşma durumu, bireyin kendi benliği ile olan ilişkisinde görülmektedir. Bu düşünce çerçevesinde bireyin özgüveni, “benliğini hissetme” durumu başkalarının kendisi hakkında biçtikleri değerden başka bir şey değildir. Yani kişi kendi değerini kendisi belirlememektedir. Günlük yaşamda, kişinin başarısı popüler olup olmadığı ile yakından bağlantılıdır. Bu durumda kapitalist düzende, birey kendi dışındaki güçlerin elinde bir araç haline gelmektedir.” (Ofloğlu ve Büyükyılmaz, 2008: 131-132).

Sosyal bir iletişim sorunu olarak da algılanabilecek olan yabancılaşma, kişinin var olduğunu düşündüğü her durumdan sıyrılarak kendini dünyaya kapatmasıdır. Birey aynı işi yıllarca yaparak üretime yabancılaşabileceği gibi aynı kişiyle uzun yıllar evli kalarak duygusal bir yorgunluğa da sahip olabilir. Bunun yanında inandığı dine yabancılaşan, bedenine yabancılaşan veya değerlere yabancılaşan bireylerle de karşılaşılabilir. Yabancılaşma özünde bir yardım çağrısıdır ve bu çağrı doğru eğitim almış ve yabancılaşmış kişiyi tanıyan bir öğretmen tarafından duyulabilir. Bireydeki yabancılaşma duygusuna müdahale etmek, bireyi tanımanın ötesinde ona yeni ve farklı duygu durumları veya yaşam amacı sunmayla mümkün olabilir. Yabancılaşan bireyi, bu durumdan kurtarmanın bir yolu da müziktir. Müzik hem yabancılaşmış hem de yabancılaşmanın etkisinin bertaraf etmiş bireyler için sayısız alternatif sunar. Müziğin gücünü kullanarak derin duygulara ulaşılabilir ve bireyi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmak mümkün olabilir. Ancak yabancılaşmış birey için fazladan çaba sarf etmek, ondaki duygu kıpırtılarını canlandırmak için yüksek tempolu ve ezgisi lirik öğeler içeren eserler tercih etmek daha doğrudur. Doğası gereği depresif duyguları besleyen eserler, yabancılaşmış bireyin daha da dünyadan kopmasına neden olabilir. Örneğin, Orhan Gencebay’ın “Batsın Bu Dünya” eseri, zaten topluma yabancılaşmış birey için daha da keskin bir ayrılmaya neden olacağı için uygun olmasa da yabancılaşmanın sosyal ve bireysel açıdan ne denli yıkıcı sonuçlarının olabileceğini vurgulamak açısından kullanılabilir.⁸

⁸ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://youtu.be/KGKbi4Nprc4>

“Yazıklar olsun, yazıklar olsun
Kaderin böylesine, yazıklar olsun
Her şey karanlık, nerde insanlık
Kula kulluk edene yazıklar olsun

Batsın bu dünya, bitsin bu rüya
Ağlatıp da gülene, yazıklar olsun
Dolmamış çileler, yaşanmamış dertler
Hasret çeken gönül, benim mi olsun

Ben mi yarattım, ben mi yarattım
Derdi ıstırapı, ben mi yarattım
Günah zevk olmuşsa, vefa yorulmuşsa
Düzen bozulmuşsa, ben mi yarattım”

Bu eserde, Rehberlik dersinin ve rehberliğe dayanan öğretmenlik uygulamalarının ne kadar gerekli olduğunu gösteren ve bu yüzden rehberliğin toplumsal temeli olan yabancılaşma fenomeni çok vurgulu biçimde anlatılmaktadır. Toplumdaki bir fenomeni, yine toplumun önemli bir kısmının benimsediği sanat türünden bir eser aracılığıyla zihinlere yaklaştırmak, meselenin en güçlü şekilde anlaşılmasını sağlayacağı söylenebilir.

2.3.2. Kültür Boşluğu

Kültür, toplumların kendilerine özgü olan ve gelecek nesillere aktardıkları maddi veya manevi her şey, olarak tanımlanabilir. İnsana ilişkin bir kavram olarak kültür, tarih içerisinde yaratılan bir anlam ve önem sistemidir. Kültür dinamik bir süreçtir ve insanın bilimsel ve teknolojik gelişmeleri üretmesiyle birlikte kültürel üretim de gerçekleşir. Yani kültürel değişim, insanın doğal evriminin bir sonucudur ve insan değiştiği sürece kültür de değişecektir. Bu sebeple nesiller arası farklar vardır ve her neslin benimsediği müzik, resim ve mizah anlayışı farklıdır. Ogburn, kültürel evrimin öğelerini; icat, birikim, yayılma ve uyum sağlama olarak sıralar. İcat sadece mekanik değil, aynı zamanda toplumsaldır. İcat için zihinsel yetenek, toplumsal talep ve kültürel taban öğeleri gerekir. Yeni icatlar, bir yönüyle kültürel tabana eklemelerdir. Her yeni icat kendi kültürel konumunu ve toplumsal dizgesini yaratır. Örneğin internetin icadı ile bambaşka sosyal, ekonomik ve kültürel üretimler yapılabilmektedir. Hatta internet, toplumun eğlence ve sanat anlayışını kökten değişikliğe uğratmıştır. Bu değişim ancak uyum sağlayabilen bireyler için anlamlıdır. Uyum sağlama, bireyin sosyokültürel sistemin buluşlarına göre kendini yeniden düzenlemesidir. Kültürel sistemin tüm öğeleri birbiriyle uyumlu biçimde bütünleşmelidir. Ancak, yeni bir icat ortaya çıktığı zaman kültürel sistemin bazı öğeleri değişir. Öteki öğeler ise, bir süre sonra ancak bütün öğeleri kapsamadan, değişen öğelere uyum sağlar. Bu uyum farkı kısa sürede ve şiddetli olduğunda ortaya kültürel boşluk çıkar. (Kongar, 1972: 138-139; Gezgin, 1997: 128-129.) Uyum sağlayamayan birey, kültürel kodlardan arınık bir yaşam ifa eder ve toplumsal yaşamın dışına itilir. Birey mutlak bir kültürel değere ve kültürel dönüşüme ayak uydurmalı ve onu yaşamında benimsemelidir ki sosyal yapıdan dışlanmasın (Fuchs, 2009).

Günümüzde iletişim araçları yapılan yeniliklerin yayılmasını hızlandırdığından, “çağdaş kültürün değişik öğeleri, parçaları, aynı oranda değişmez; bazı parçalar diğerlerinden çok daha hızlı değişir. Örneğin eğitim ve endüstri iki deyişkendir; ancak endüstride yapılan deyişmeyi, eğitim geç takip ediyorsa, her ikisi arasında uyum yoksa kültür boşluğu meydana gelir. Kültür boşluğu genelde maddi kültürün, manevi kültürden daha hızlı deyişmesinde meydana gelir. Kültür boşluğu, toplumsal çözülme meydana getirir.” Toplamdaki ahlaki yozlaşma, toplumsal çatışma, normsuzluk, rol belirsizliği, toplumsal çözülme meydana getirir. Hatalı toplumsal iletişim, hatalı toplumsallaşma, rol yükümlülükleri, çatışan statüler, çatışan ilgi ve değerler, toplumsal çözülme şiddetlendirir (Bademci, 2001).

Eğitim de kültürel yapının önemli bir belirleyicisidir. Hem kültürü etkileyen hem de ondan etkilenen bir kurum olan okullar, kendine özgü kültürel değerleri oluşturur veya toplumun verili kültürel değerlerini yaşatırlar. Bir yandan kültürü bir dinamik öge olarak üreten okul diğer yandan onun yozlaşmasının da başat aktörü olabilir. Bu sayede kültürel bir boşluk sosyal sistem içinde

yeniden üretilir ve nesiller boyu bu eksik kültürleme devam eder. Aslında kültürel boşluk ve değersizleşmeden kasıt toplumun tümünden belirli değerleri güncel ve daha önemsiz değerlerle takasından öte bir durum değildir. Bu boşluk ise daha sofistike ve rafine zevklere sahip yurttaşlar yetiştirilmesiyle geri çevrilebilir. Bu kapsamda toplumda oluşan kültür boşluğunu vurgulamak amacıyla Kerimcan Durmaz'ın Peşimde veya Mustafa Sandal'ın "Araba" isimli eserleri kullanılabilir.⁹

*"Gönül ister aradığını
Hep mi bekler hep mi bulamaz
Gönül ister tanıdığını
Hiç mi bilmez hiç mi soramaz*

*Beni alsa nafîle nafîle
Yerime bir şey koyamaz
Yalvarsam da kal diye kal diye
O yerinde hiç duramaz*

*Onun arabası var güzel mi güzel
Şöförü de var özel mi özel
Bastı mı gaza gidermi gider
Maalesef ruhu yok
Onun için hiç mi hiç şansı yok"*

Bu eserde, Rehberlik dersinin ve rehberliğe dayanan öğretmenlik uygulamalarının bir toplumsal temeli olan kültür boşluğu teması işlenmektedir. Toplumda görünen bir fenomeni, yine toplumun önemli bir kısmının benimsediği sanat türünden bir eserle zihinlere yaklaştırmak, sorunun / konunun en güçlü şekilde anlaşılmasını sağlayacağı söylenebilir.

2.3.3. Kuşak Çatışması

"Sosyolojik anlamda nesil veya kuşak yaklaşık 25-30 yıllık yaş farkı olan bireylerin oluşturduğu gruplar için kullanılır." Karl Mannheim, kuşaklar çatışması adlı eserinde bir kuşağın yaklaşık 20 yıl yaşadığını ve bu 20 yıllık süreçte yaşadıkları ortamı kökten değiştirme potansiyeline sahip olduklarını söyler. Nesiller zamanla kendinden öncekilere dönüşecek ve onların yapageldiklerini yapmaya devam edeceklerdir. Yani bir nesil ne kadar seküler yaşasa da yaşamının ileri dönemlerinde bu seküler yaşamı terk edip kendinden öncekiler gibi dindar bir yaşantıya geçebilir (Mannheim, 1993). Nesiller kendi aralarında yoğun çatışma alanlarına sahiptir. Çünkü yeni nesil değişim potansiyeline sahipken eski nesiller değişime direneceklerdir. Politik görüş, yaşam biçimi veya dini yaşantıdaki farklılaşmaların yanı sıra kültürel yaşam da bu çatışmanın gri alanlarındandır. Burada kastedilen çatışma kavramı ise iki ya da daha fazla kişinin ya da grubun birbirlerini "reddetmeleri" umursamazlık göstermeleri, ya da iletişimdeki bozukluk, anlaşmazlık olarak tanımlanabilir. Kuşaklar arası çatışma ise iki kuşağın sağlıklı ilişki içinde olmaması, aralarında anlaşmazlık bulunduğu anlamına gelir. Ailede, yetişkin kuşak ana-baba, genç kuşak, çocuklardır. Tezcan, yaptığı bir araştırmada (1981) kuşaklar arasındaki çatışmanın nedenini değer yargılarında olan değişmelere bağlamıştır. Kuşaklar çatışmasının bireysel nedenleri gencin kimliğini kazanma ve kanıtlama süresi ile ilgilidir. Sosyokültürel nedenler ise teknolojik değişimler, bilgi patlaması ve eğitim, demografik nedenler, savaşlar, devrimler ve bunalımların çokluğu, gençlik döneminin uzaması toplumsal değerlerin değişmesi gençlerde deneyim eksikliği, yetişkinlerde çekicilik ve enerji eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Özguven, 2001).

Kuşak çatışmalarının kültürel izleri genellikle müzik alanında daha kolay izlenir. Her yirmi yıllık süreç bir kuşak ise müzikteki değişimleri de bu süreçlerde izlemek daha uygun olsa da müzik, Mannheim'in kuşak hesaplarına uymayacak kadar dinamiktir ve müzikteki trendler genellikle on yıllarla ölçülür. Altmışlar, yetmişler ve seksenlerdeki müzikal tınıların doksanlar ve iki binli yıllarda değişime uğraması kaçınılmazdır. Ayrıca müzik yoğun sosyal hareketler ve ekonomik dalgalanmalardan da etkilenmektedir. Böylelikle müzikteki kuşak oluşumu çok değişkenli bir yapı sergiler ve bu dinamik

⁹ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://youtu.be/-lcfABgHKfs>

süreç kendi içinde yeni çatışma alanları oluşturur. Örneğin yaşlı neslin sevdiği sanat müziği eserlerini yeni nesil anlamaz ve dinlemek istemez. Kuşaklar arası çatışmaların, eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini gerekli kıldığı anlaşılmaktadır. Bu olgunun toplum üzerindeki etkisini göstermek ve sebep olduğu yarayı iyileştirmek amacıyla Fatih Kısaparmak'ın "Bu Adam Benim Babam" eseri kullanılabilir.¹⁰

*"Bu adam benim babam, sekiz köşe kasketiyle,
Omuzunda sakosuyla hey hey
Cebinde yok parası, bafradır cıgarası,
Yüreğindedir yarası
Altı çocuk büyütmiş bir işçi maaşıyla
Bu adam benim babam hey*

*Ağlama benim babam,
Ağlama naçar babam
Kara gün geçer babam hey
Bir kapıyı kapayan gene açar babam
Ağlama benim babam hey
(Allah büyük babam hey)*

—
*Bu adam benim babam
Derdi dağlardan büyük
Çaresiz beli bükük hey ...*

*Bir gün olsun gülmemiş
Rahat nedir bilmemiş
Gözyaşını silmemiş
Bir lokma ekmek için kimseye eğilmemiş
Bu adam benim babam hey hey*

*Ağlama benim babam
Ağlama naçar babam
Kara gün geçer babam hey
Bir kapıyı kapayan gene açar babam
Ağlama benim babam hey
(Allah büyük babam hey)"*

Eserde ele alınan konu ile rehberliğin toplumsal temellerinden biri olan kuşak çatışması arasında doğrudan bir ilişki kurmanın zorluğuna rağmen bu eser, kuşak çatışması yaşayan ve bunun sonucu olarak olumsuz tutum ve davranışlar sergileyen genç neslin rehabilitasyonunu kolaylaştıracak unsurlar barındırmaktadır. Bu unsurların böyle bir eser aracılığıyla, öğretmenlik meslek eğitimi alan öğretmen adaylarının dikkatlerine sunulmasının, ilgili öğretmenlerin, öğrencilerin tutum ve davranışları üzerinde etkili olduğu düşünülen kuşak çatışmasına fenomenine yönelik anlama ve duyarlı olma düzeylerini artıracığı söylenebilir.

4. SONUÇ

İnsanlığın ilk çağlarından itibaren bütün kültürlerin bir şekilde ürettiği müzik, duyguların estetikle ifadesi olduğu gibi, bir eğlence ve eğitim aracı da olmuştur. Günümüz öğretmen ve öğretim elemanlarının çeşitli eğitim teknolojilerini kullandıkları görülse de eğitimde müzik icrasına oldukça mesafeli oldukları anlaşılmaktadır. Bu tutumda müziğin (özellikle kişiler huzurunda) ancak profesyonelce icra edilmesi gerektiği, toplum önünde amatörce müzik icrasının kişiyi zor duruma düşüreceği inancının etkili olduğu söylenebilir.

¹⁰ İlgili eserin yer aldığı video için Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=yTWB8VhpdAw>

Kişisel tecrübe ve gözlemimize göre, öğretmenlik gibi insanın ruhuna dokunan bir mesleğe yönelik verilen eğitimde, özellikle öğretmenlik meslek eğitimi derslerinde konuların içeriğine uygun şarkı, türkü, ezgi, ilahi gibi müzik eserlerini amatörce icra etmenin; öğretmen adaylarının hem derse bağlılıklarını güçlendireceği ve konuları daha derinlikli kavramalarını sağlayacağı, hem ileriki meslek hayatlarında böyle bir yöntemi uygulayabilme cesareti kazandıracağı söylenebilir.

Öğretmenlik beceri yeterliğini kazandıran pedagojik derslerin tamamında konu içeriğine uygun müzik parçaları bulunabilmekle beraber, Psikolojik Danışma ve Rehberlik dersinin tasarımı ve içeriği müzikten yararlanma açısından daha elverişli olduğu söylenebilir. Bu yazında söz konusu dersin birinci konusu olan Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik başlığındaki konunun içeriğine yönelik örnekler verilmeye çalışılmıştır. Rehberliğin tanımı ve önemi, rehberliğin psikolojik temelleri, rehberliğin toplumsal temelleri ve rehberliğin ilkeleri konularını destekleyici nitelikteki müzik eserlerinin, dersin öğretim elemanı tarafından sınıfta icra edilmesinin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal kazanımları üzerindeki olumlu etkisi rahatlıkla görülebilmiş, icra edilen müzik parçalarının türkü, ezgi, şarkı ve ilahi şeklinde geniş yelpazede olması da öğrenci bağlılığını bir derece artırdığı gözlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Altıntaş, E. (2014). *Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik*, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, PEGEM, Ankara, s. 2-29.
- Atak, H , Kırman, T . (2020). Yabancılaşma: Kavramsal ve kuramsal bir değerlendirme . Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 10 (2) , 279-295.
- Cabedo-Mas, A., & Díaz-Gómez, M. (2013). Positive musical experiences in education: Music as a social praxis. *Music Education Research*, 15(4), 455-470.
- Fuchs, S. (2009). *Against essentialism: A theory of culture and society*. Harvard University Press.
- Gardner, H. (2006). *The development and education of the mind: The selected works of Howard Gardner*. Routledge.
- Gezgin, Mehmet F. (1997). Sosyal Yapı Açısından Genel Sosyoloji Köy Sosyolojisi İlişkileri, İstanbul Üniversitesi, Yayın No: 3925, İstanbul.
- Grebene, B. (1978). *Müzikle Tedavi*, Güven Kitabevi, Ankara
- Gross, J. J. (2008). Emotion regulation. *Handbook of emotions*, 3(3), 497-513.
- Güneş, A. (2014). Müziğin Doğuşu ve Tarihçesi, <https://aytengunes.wordpress.com/2014/05/27/muzigin-dogusu-ve-tarihcesi/> (10.02.2021).
- Güvenç O. R. (2002). Eski Türklerde Müzik İle Tedavi. *Türkler*. Cilt 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları; 2002. 460-467.
- Hruska, B. J. (2011). Using mastery goals in music to increase student motivation. *Update: Applications of Research in Music Education*, 30(1), 3-9.
- İpşiroğlu N. (1998). *Sanattan Güncel Yaşama*, Pan Yayıncılık, İstanbul
- Jaeggi, R. (2014). *Alienation*. Columbia University Press.
- Karagülle, A. E., Çaycı, B. (2014). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Yabancılaşma, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, (4) 1, s. 1-9.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Alkım Yayınları, İstanbul
- Kongar, E. (1995) *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

-
- Mannheim, K. (1993). *From Karl Mannheim*. Transaction Publishers.
- Masgoret, A. M., & Gardner, R. C. (2003). Attitudes, motivation, and second language learning: A meta-analysis of studies conducted by Gardner and associates. *Language learning*, 53(S1), 167-210.
- McLaren, P., & Rikowski, G. (2016). Pedagogy for revolution against education for capital. *This fist called my heart: The Peter McLaren reader*, 1, 255-319.
- Ofluoğlu, G., Büyükyılmaz O. (2008). Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri, *Kamu-İş Dergisi*, (10) 1, s. 113-144.
- Özgüven, E. İ. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam, PDREM Yayınları, Ankara
- Şendurur, Y., Barış, D. (2002). Müzik Eğitimi ve Çocuklarda Bilişsel Başarı, G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, (22) 1, s. 165-174.
- Tan, H. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, M.E.B. Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi İstanbul
- Tezcan, M. (1981). Kuşaklar Çatışması, Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma, Ankara
- Thoma, M. V., Ryf, S., Mohiyeddini, C., Ehlert, U., & Nater, U. M. (2012). Emotion regulation through listening to music in everyday situations. *Cognition & emotion*, 26(3), 550-560.
- Uçan A. (1996). İnan ve Müzik, İnsan ve Sanat Eğitimi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara
- Ünal, L. I. (2011). Öğretmenliğe ve öğretmen yetiştirmeye ilişkin ekonomi politik bir çözümlenme. *Türkiye’de öğretmen yetiştirme*, 3-22.
- Wichmann, C., Coplan, R. J., & Daniels, T. (2004). The social cognitions of socially withdrawn children. *Social Development*, 13(3), 377-392.